

Lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2026

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Lukutaitokoulutuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	3
3 Koulutuksen kohderyhmät	4
4 Koulutuksen laajuus ja kesto.....	4
5 Koulutuksen järjestämisen lähtökohdat	5
5.1 Laaja-alainen osaaminen lukutaitokoulutuksessa	6
5.2 Monilukutaito lukutaitokoulutuksen lähtökohtana	6
5.3 Lukutaidon kehittyminen	6
5.4 Opiskelijan lähtötason arviointi	7
5.5 Yhteistyö muiden koulutuksesta tukevien toimijoiden kanssa	8
6 Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma	9
7 Koulutuksen toteuttaminen	10
7.1 Toimintakulttuuri	10
7.2 Oppimisympäristöt ja työtavat	11
8 Ohjaus ja oppimisen tuki.....	12
8.1 Ohjaus lukutaitokoulutuksessa.....	12
8.2 Oppimisen tuki	14
8.3 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.....	14
9 Arviointi lukutaitokoulutuksessa.....	15
9.1 Arviointi lukutaitokoulutuksen aikana	16
9.2 Arviointi lukutaitokoulutuksen päättyessä	16
9.3 Lukutaitokoulutuksen päätteeksi annettava todistus.....	17
10 Lukutaitokoulutuksen tavoitteet ja sisällöt	18

1 Johdanto

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023, jäljempänä kotoutumislaki) mukaan lukutaitokoulutus on tarkoitettu niille kotoutuja-asiakkaille, joilla on heikko luku- ja kirjoitustaito ja jotka eivät ole oppivelvollisia. Lukutaitokoulutuksen tavoitteena on edistää kotoutuja-asiakkaan suomen tai ruotsin kielen, luku- ja kirjoitustaidon sekä muun työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavan osaamisen kehittymistä. Lukutaitokoulutus sisältää suomen tai ruotsin kielen sekä luku- ja kirjoitustaidon opetusta ja opetusta, joka edistää yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja arjen kansalaistaitoihin liittyviä perustaitoja ja valmiuksia.¹

Lukutaitokoulutuksen arvoperusta rakentuu ihmisoikeuksien, tasa-arvon, yksinäisyyden ja aktiivisen kansalaisuuden tukemisen varaan. Koulutuksen lähtökohtana oleva monilukutaito on jokaisen suomalaisen yhteiskunnan jäsenen perustaito.

Työvoimaviranomainen vastaa siitä, että sen toimialueella on tarjolla suomen- ja ruotsinkielistä lukutaitokoulutusta sen toimialueella asuvien kotoutuja-asiakkaiden kotoutumisen ja työllistymisen tarpeita vastaavasti. Työvoimaviranomaisen tai kotoutumislaisissa tarkoitetun palveluntuottajan on toteutettava lukutaitokoulutus työvoimakoulutuksena, josta säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023).²

Opetushallitus määrää lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetussuunnitelman perusteissa määrätään koulutuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan osaamisen arvioinnista sekä henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan ja todistukseen merkittävistä tiedoista. Koulutuspalvelun tuottajan on laadittava perusteiden pohjalta suunnitelma koulutuksen toteuttamisesta.³ Näissä perusteissa koulutuspalvelun tuottajan koulutuksen toteuttamista koskevasta suunnitelmasta käytetään nimitystä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma. Koulutuksen järjestäjällä tarkoitetaan näissä perusteissa koulutuksen käytännössä toteuttavaa oppilaitosta tai organisaatiota.

Lukutaitokoulutuksen osalta seurataan vähintään koulutuksessa saavutettua kielitaitoa, työllistymistä sekä siirtymistä ja ohjausta työllistymistä ja kotoutumista edistäviin palveluihin.⁴ Tätä seurantaa tekee Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus osana kotoutumisen edistämisen tuloksellisuuden ja toimivuuden seuraamista ja arviointia.

¹ Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 26 a §.

² Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 27 §.

³ Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 26 a §.

⁴ Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 26 a §.

2 Lukutaitokoulutuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Lukutaitokoulutuksen tehtävänä on opiskelijan monilukutaidon kehittäminen. Tavoitteena on, että opiskelija oppii suomen tai ruotsin kielen luku- ja kirjoitustaidon perusteet sekä saa sellaiset kielelliset ja muut valmiudet, joiden avulla hänen on mahdollista jatkaa opiskelua ja työllistymisvalmiuksiensa parantamista esimerkiksi kotoutumiskoulutuksessa, aikuisten perusopetuksessa, muussa työllistymistä ja kotoutumista edistävissä palvelussa tai kolmannen sektorin tarjoamassa toiminnassa.

Toimiakseen suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä opiskelija tarvitsee kielitaidon lisäksi yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja arjen kansalaistaitoihin liittyviä perustaitoja ja valmiuksia. Tällaisia ovat numeeriset ja matemaattiset taidot, digitaaliset taidot ja suomalaiseen arkeen liittyvä osaaminen sekä perustiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, kulttuurista ja työelämästä.

Lukutaitokoulutus voi osaltaan ehkäistä vähäisen tai puutteellisen koulutustaustan omaavien maahanmuuttajien hyväksikäyttöä suomalaisilla työmarkkinoilla. Hyväksikäyttö kohdistuu usein ulkomaalaisiin työntekijöihin, jotka eivät tunne oikeuksiaan eivätkä osaa hakea apua työssä esiintyvien väärinkäytösten ja ongelmajärjestelmien selvittämiseen. Lukutaitokoulutuksessa saatavat kielelliset ja muut valmiudet voivat vähentää maahanmuuttajien hyväksikäytön riskiä.

Opiskelijalle tarkoitukseenmukaiset lukutaitokoulutuksen tavoitteet määritellään koulutuksen alkaessa ja niitä arvioidaan ja täsmennetään opintojen edetessä. Opetus on toiminnallista, tarkoitukseenmukaista ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyvää. Opiskelutukea opiskelevan opiskeluvaiheiden kehitystä, itsätuntoa ja itsetuntemusta sekä aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi tulemistä.

Koulutuksessa huomioidaan opiskelijoiden vähäisen tai puutteellisen koulunkäyntitaiustan mahdolliset vaikutukset opiskelutaitoihin ja oppimiseen. Lisäksi huomioidaan haasteet siirtymisessä ensisijaisesti suullisen perinteen varaan rakentuvasta elinpiiristä tekstipainotteiseen suomalaisen yhteiskuntaan. Opetusta eriytetään opiskelijoiden yksilöllisten valmiuksien tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti, ja koulutuksen toteuttamisessa huomioidaan esteettömyys ja saavutettavuus.

Lukutaitokoulutus perustuu näkemykseen opiskelijasta aktiivisena toimijana, joka rakentaa oppimistaan aiempien kokemustensa varaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetus on kokonaisvaltaista, tavoitteellista ja sidoksissa arjen merkityksellisiin vuorovaikutustilanteisiin. Oppiminen rakentuu opiskelijan aiempien taitojen, tietojen ja kokemusten varaan. Lukutaitokoulutuksen opiskelijoilla nämä taidot, tiedot ja kokemukset voivat olla hyvin vaihtelevia liittyen erilaisiin elämän- ja koulutushistorioihin. Opetuksessa edetään vaiheittain kohti kielen rakenteiden tietoista tarkastelua ja koulutuksessa tarvittavan abstraktin tiedon hallintaa. Lukutaitokoulutuksessa keskeistä on

tukea opiskelijaa tunnistamaan ja hyödyntämään omaa osaamistaan sekä rakentamaan uusia tietoja ja taitoja suhteessa aiemmin opittuihin tietoihin ja taitoihin. Samalla opiskelija kehittää ajattelutaitoaan ja oppimaan oppimisen taitojaan sekä kykyään ohjata omaa toimintaansa yhä itsenäisemmin.

3 Koulutuksen kohderyhmät

Lukutaitokoulutuksen kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon koulutusta sekä suomen tai ruotsin kielen ja viestintätaitojen opetusta ja jotka eivät ole oppivelvollisia.

Työvoimakoulutuksen opiskelijavalinnasta säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa. Opiskelijoiden valitsemisesta työvoimakoulutukseen päättää koulutuksen järjestävä työvoimaviranomainen. Työvoimaviranomaisen tukenavoi toimia valintaryhmä, johon voi kuulua koulutuksen järjestäjän edustaja ja muita asiantuntijoita. Työvoimaviranomainen hyödyntää opiskelijavalinnoissa kotoutumislaitumukaista osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia sekä sen osana mahdollisesti toteutettua kielitaidon lähtötasoarviointia. Koulutukseen mahdollisesti valittavien pidempään Suomessa asuneiden maahanmuuttajien kohdalla työvoimaviranomainen hyödyntää opiskelijavalinnassa työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaisessa alkuhaastattelussa arvioitua palvelutarvetta.

Lukutaitokoulutuksen järjestämisessä ja opiskelijavalinnoissa on huomioitava, että myös työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa on mahdollista vahvistaa latinalaisten kirjaimiston osaamista. Täällä edellytyksenä on, että opiskelijalla on sellaiset opiskeluvalmiudet ja osaaminen, että lyhyehkö koulutusmoduuli latinalaisen kirjaimiston hallitsemiseksi onnistuu. Tavoitteena on etenemiseen ja että kotoutumiskoulutus on muutoin hänelle tarpeeksenmukaisin koulutusmuoto.

4 Koulutuksen laajuus ja kesto

Lukutaitokoulutuksen laajuus on 50 opintopistettä ja kesto lähtökohtaisesti yksi vuosi. Yksi opintopiste vastaa noin 27 tuntia opiskelijan työpanosta, johon sisältyy riittävä määrä opetusta opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin nähden sekä opiskelijan itsenäistä työtä opetustuntien ulkopuolella. Yhden opintopisteen suorittamisen vaatima työ määrä voi vaihdella opiskelijan kielellisten ja koulutuksellisten valmiuksien mukaan.

Koulutuksen laajuus ja kesto voivat vaihdella opiskelijan lukutaidon tason ja muiden valmiuksien sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Koulutuksen toteutustavoissa ja esimerkiksi opetuksen päivittäisessä tai viikoittaisessa tuntimäärässä

huomioidaan opiskeluun tottumattomien opiskelijoiden tarpeet. Koulutukseen varataan lisäksi tukiresurssia, joka kohdennetaan tukiopetukseen ja/tai ohjaukseen.

Koulutus voidaan jakaa moduuleihin esimerkiksi siten, että opiskelijat, joilla on alkava lukutaito, suorittavat useamman moduulin eli pidemmän koulutuksen kuin opiskelijat, joilla on jo kehittyvä lukutaito (ks. luku 5.3 Lukutaidon kehittyminen). Opiskelijat, joiden lukutaito on jo vahvempi, voivat suorittaa koulutusta lyhyemmän ajan eli esimerkiksi vain koulutuksen viimeisen moduulin. Opiskelijoiden etenemistä ja tavoitteiden saavuttamista tarkastellaan koko koulutuksen ajan. Tarvittaessa selvitetään yhteistyössä työvoimaviranomaisen kanssa mahdollisuuksia koulutuksen osan kertaamiseen ja toisaalta mahdollisuuksiin siirtyä joustavasti eteenpäin esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen.

Lukutaitokoulutuksen opiskelijoiden oppimis- ja opiskeluvalmiuksien ja elämäntilanteiden moninaisuus edellyttää koulutukselta joustavia rakenteita ja opetusjärjestelyjä sekä yksilöllistä ohjausta. Lukutaitokoulutuksen opetusryhmien käynnistäminen tai yksittäisten opiskelijoiden opiskelijaksi ottaminen on suositeltavaa toteuttaa joustavasti ympäri vuoden ilman sidonaisuutta lukuvuoteen. Näin varmistetaan koulutuksen saavutettavuus ja mahdollisuus koulutuksen aloittamiseen opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteiden mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa kuvataan koulutuksen rakenne, mahdolliset moduulit sekä erilaisten opiskelijoiden ohjaaminen koulutuksen moduuleihin (ks. myös luku 6).

Niillä alueilla, joissa omia lukutaitokoulutuksen opetusryhmiä ei voida muodostaa, lukutaitokoulutus voidaan toteuttaa myös kotoutumiskoulutuksessa siten, että lukutaitokoulutusta tarvitsevia opiskelijoita opetetaan eriytetyn kotoutumiskoulutuksen ryhmässä lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Tällöin koulutuksen järjestäjä kuvaa koulutuksen järjestämisen kurssimankin koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa.

5 Koulutuksen järjestämisen lähtökohdat

Lukutaitokoulutuksen järjestämisen lähtökohtana on opiskelijan monilukutaidon kehittäminen. Koulutuksessa tuetaan opiskelijan laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Keskeistä on myös ymmärrys koulutuksen kohderyhmän kielellisestä, kulttuurisesta ja koulutustaustan heterogeenisyydestä. Tätä ymmärrystä edesauttaa opiskelijan kielellisten ja muiden valmiuksien lähtötason arviointi koulutuksen alkaessa. Yhteistyö muiden kotoutumista tukevien toimijoiden kanssa vahvistaa opiskelijoiden yksilöllisten tavoitteiden saavuttamista ja oppimisen tuen vaikuttavuutta lukutaitokoulutuksessa.

5.1 Laaja-alainen osaaminen lukutaitokoulutuksessa

Lukutaitokoulutuksessa laaja-alainen osaaminen nähdään taitoina, joita opiskelija tarvitsee arjessa, opiskelussa, työelämässä ja yhteiskunnassa toimimiseen. Laaja-alainen osaaminen tukee opiskelijan kasvua, hyvinvointia ja aktiivista osallistumista demokraattiseen yhteiskuntaan sekä kestäväää elämäntapaa. Laaja-alainen osaaminen on osa kaikkea oppimista. Lukutaitokoulutuksessa keskeisiä laaja-alaisen osaamisen alueita ovat laajaan tekstikäsitykseen perustuvan monilukutaidon lisäksi oppimisen taidot ja opiskelutaidot, hyvinvointitaidot, ympäristötaidot ja kulttuuriset taidot. Niitä tuetaan lukutaitokoulutuksessa sekä monilukutaidon tavoitealueiden opetuksessa että toimintakulttuurin ja koulutuksen yleisten tavoitteiden toteuttamisessa.

5.2 Monilukutaito lukutaitokoulutuksen lähtökohtana

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tunnistamisen, lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja. Monilukutaito perustuu laajaan tekstikäsitykseen: tekstiä koostavat tekstit, joihin kuuluvat kuvat, videot, graafit, uutiset, mainokset, sosiaalinen media, digitaaliset sisällöt ja myös tekoälyn avulla tuotetut tekstit perinteisten kirjoitettujen tekstien lisäksi. Monilukutaitoon kuuluu monia lukutaitoja, esimerkiksi kuvanlukutaito, mediaalukutaito ja numeerinen lukutaito. Monilukutaitoon sisältyy taito tarkastella tekstien sisältöä kriittisesti eli arvioida niiden luotettavuutta, alkuperää ja ilmaisukeinoja. Siihen kuuluu myös tekstin kontekstin ymmärtäminen: teksti kytkeytyy aina tilanteeseen, tavoitteeseen ja ympäristöön. Opiskelijat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita ympärillään olevaa yhteiskuntaa ja vahvistaakseen osallisuuttaan siinä.

Näissä opetussuunnitelman perusteissa monilukutaito on jaettu seuraaviin tavoitealueisiin: vuorovaikutustilanteissa toimiminen, tekstien lukeminen ja tulkitseminen, kirjoittamisen tekniset taidot ja tekstien tuottaminen, digitaaliset taidot sekä numeeriset ja matemaattiset taidot. Monilukutaiton kehittämisessä lukutaitokoulutuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri työtapoja ja monipuolisia oppimisympäristöjä.

5.3 Lukutaidon kehittyminen

Lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa lukutaidon kehittyminen nähdään monilukutaidon edistymisen prosessina. Prosessi etenee eri elämäalueilla osana opiskelijan kielitaidon kehittymistä. Koska lukutaidon kehittyminen on yksilöllinen prosessi ja opiskelijoiden koulutukselliset taustat vaihtelevia, muodostavat lukutaitokoulutukseen osallistuvat opiskelijat heterogeenisen ryhmän.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu lukutaitokoulutuksen opiskelijoiden luku- ja kirjoitustaidon kehittymisen vaiheita.

Lukutaidon vaihe	Vaiheelle ominaista
Alkava lukutaito	Opiskelijalla ei ole ollut mahdollisuutta opiskeluun kotimaassaan tai muualla lukutaidon saavuttamiseksi, ja hän aloittaa lukutaidon opiskelun aikuisiällä.
Kehittyvä lukutaito	Opiskelijalla on teknistä luku- ja kirjoitustaitoa jollakin kirjoitusjärjestelmällä, mutta etenkin lukutaidon sujuvuus, tarkkuus, nopeus ja luetun ymmärtäminen sekä kirjoitustaidon sujuvuus ja tarkkuus kaipaavat vielä harjoitusta.
Lukutaito ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä	Opiskelijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito sellaisella kielellä, jossa käytetään muuta kuin aakkosellista kirjoitusjärjestelmää (esim. mandariinikieli). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kielellä kuin oppijan ensikielellä (kieli, johon yksilö on ensimmäiseksi sosiaalistunut), kuten opetuskielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito ei-latinalaisella kirjaimistolla	Opiskelijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito ei-latinalaisella kirjaimistolla (esim. arabia, venäjä, thai, kreikka, korea). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin opiskelijan ensikielellä, esim. opetuskielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.

5.4 Opiskelijan lähtötason arviointi

Ennen lukutaitokoulutusta opiskelijalle on tehty kotoutumislain mukainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, jossa on selvitetty opiskelijan osaaminen, työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä koulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien palveluiden tarpeet. Arvioinnin aikana on selvitetty myös opiskelijan tavoitteet, tarkoituksenmukainen kotoutumiskieli, aikaisempi koulutus, työhistoria, kielitaito, työllistymisen ja kotoutumisen edellytyksiin vaikuttava työ- ja toimintakyky sekä muut työllistymiseen ja kotoutumiseen merkittävästi vaikuttavat tekijät.⁵ Osana osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia voidaan tehdä erillinen kielitaidon lähtötason arviointi, jonka osana voidaan arvioida myös opiskelijan lukutaitoa. Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin pohjalta työvoimaviranomainen tai kunta on yhdessä kotoutuja-asiakkaan kanssa laatinut

⁵ Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, HE 74/2026 vp:ssä ehdotettu 14 §.

kotoutumissuunnitelman, jossa sovitaan osallistumisesta lukutaitokoulutukseen. Työvoimaviranomainen tekee opiskelijavalinnat lukutaitokoulutukseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja mahdollisen erillisen kielitaidon lähtötason arvioinnin perusteella. Koulutukseen mahdollisesti valittavien pidempään Suomessa asuneiden maahanmuuttajien kohdalla työvoimaviranomainen hyödyntää opiskelijavalinnassa työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaisessa alkuhaastattelussa arvioitua palvelutarvetta.

Lukutaitokoulutuksen alussa opiskelijalle voidaan tehdä tarkempi lukutaidon ja kielitaidon arviointi, jonka avulla opiskelija voidaan ohjata sopivaan lukutaitokoulutuksen moduliin tai opetusryhmään. Arvioinnissa hyödynnetään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnista tai työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaisesta alkuhaastattelusta saatuja tietoja. Arvioinnissa voidaan selvittää opiskelijan suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa, kirjainten tunnistusta ja lukemista, hienomotoriikan hallintaa, tekstin jäljentämistä, sanelusta kirjoittamista sekä numeerisia ja digitaalisia taitoja. Lisäksi voidaan selvittää opiskelijan muita opiskeluvalmiuksia ja -aitoja, opiskelumotivaatiota, muistamis- ja omaksumiskykyä sekä koulutustaustaa, työhistoriaa ja muuta osaamista. Arvioinnin yhteydessä pyritään selvittämään myös opiskelijan muuta osaamista (esimerkiksi ensikielen tai jonkin muun kielen lukutaito) ja mahdollisesti työn kautta hankittuja taitoja.

Osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnista ja lukutaitokoulutuksen alussa tehtävästä tarkemmasta arvioinnista saatua tietoa hyödynnetään opiskelijan yksilöllisen ohjauksen tarpeiden tunnistamisessa ja tuen suunnittelussa sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisessa (ks. luku 8.3). Arvioinnin yhteydessä tai muutoin koulutuksen alkuvaiheessa kerrotaan opiskelijalle koulutuksen tavoitteista, sisällöistä ja etenemisestä sekä oletettavasta opiskeluajasta.

5.5 Yhteistyö muiden kotoutumista tukevien toimijoiden kanssa

Lukutaitokoulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä koulutuksen järjestämisestä vastaavien työvoimaviranomaisten, kunnan, muiden viranomaisten (mm. sosiaali- ja terveyspalvelut), muiden koulutuksen järjestäjien ja muiden tahojen kanssa opiskelijan tarpeiden mukaan.

Yhteistyön tavoitteena on edistää opiskelijoiden tutustumista eri toimijoihin (esimerkiksi julkiset palvelut, lukutaitokoulutuksen jälkeisiä koulutusmahdollisuuksia tarjoavat koulutuksen järjestäjät, mahdolliset työnantajat ja ammatilliset verkostot, kolmas sektori) sekä omaan lähiympäristöön, paikkakuntaan ja asuinseutuun. Yhteistyön tavoitteena on tukea ja ohjata opiskelijaa hänen opinnoissaan ja pyrkiä vahvistamaan hänen myönteistä ja samalla realistista identiteettiään oppijana. Yhteistyötahoina voivat

toimia tahot, jotka tarjoavat mahdollisuuksia tutustua suomen- tai ruotsinkielisiin kieliyhteisöihin ja harjoitella kieltä heidän kanssaan. Myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien omien järjestöjen ja verkostojen kanssa voidaan tehdä yhteistyötä. Yhteistyö auttaa opiskelijoita löytämään autenttisia tilanteita opitun kielitaidon käyttämiseen ja uuden oppimiseen. Lisäksi se monipuolistaa opintotarjontaa, oppimisympäristöjä ja työtapoja.

Lukutaitokoulutuksen yhteistyöhön voi kuulua esimerkiksi tutustumiskäyntejä ohjaus-, neuvonta- ja palvelupisteissä, muiden koulutuksen järjestäjillä, yrityksissä ja työpaikoilla sekä osallistumista kolmannen sektorin toimintaan. Opiskelijaryhmissä voi käydä vierailijoita, kuten esimerkiksi lukutaitokoulutuksen ja sen jälkeisten koulutusten läpikäyneitä ja kotoutuneita henkilöitä. Näitä tilaisuuksia voidaan tarjota monikielisinä ja räätälöidä eri opiskelijaryhmille.

Koulutuksen järjestäjän yhteistyö työvoimaviranomaisen kanssa on olennaista opiskelijan opintojen etenemisen seurannassa sekä tilanteissa, joissa opiskelijan tulisi kerrata osa koulutuksesta tai siirtyä nopeammin eteenpäin seuraaviin koulutusmuotoihin.

Yhteistyön mallit ja käytännöt kuvataan koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa.

6 Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma

Lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet on tarkoitettu työvoimakoulutuksena järjestetyn lukutaitokoulutuksen toteuttamiseen. Koulutuksen järjestäjä laatii koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman näiden lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti paikallisin ja alueellisin painotuksin. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- koulutuksen järjestämisen lähtökohdat ja kohderyhmän kuvaus
- koulutuksen laajuus ja kesto
- koulutuksen joustava järjestämistapa ja rakenne, kuten esimerkiksi koulutuksen jakaminen moduuleihin
- kuvaus toimintakulttuurista, oppimisympäristöstä ja työtavoista
- menettelytavat opiskelijan kieli- ja lukutaidon lähtötason ja olemassa olevan osaamisen selvittämiseksi ja tiedon dokumentoimiseksi
- opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta
- koulutuksen yleiset tavoitteet ja suomen tai ruotsin monilukutaidon tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- ohjauksen tavoitteet, opiskelijan tukeminen ja tuen järjestäminen sekä kuvaus ohjaukseen osallistuvien henkilöiden tehtävistä

- opiskelijan oppimisen arviointi, arvioinnin muodot ja käytännöt opiskelun aikana ja koulutuksen päättyessä sekä palautteen antamisen muodot ja käytännöt
- todistus ja siihen merkittävät tiedot koulutuksen päättyttyä
- yhteistyö muiden kotoutumista tukevien toimijoiden kanssa

Lisäksi koulutuksen järjestäjällä tulee olla lakisääteiset tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jotka voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

7 Koulutuksen toteuttaminen

Tuloksellisen ja vaikuttavan lukutaitokoulutuksen toteuttamisen edellytykset ovat eettisesti kestävä ja hyvin johdettu toimintakulttuuri, monipuoliset oppimisympäristöt sekä työtavat, jotka edistävät opiskelijan oppimista, hyvinvointia ja osallisuutta. Järjestämisessä huomioidaan kuntien ja työvoimaviranomaisen välinen yhteistyö sekä koulutuksen mahdolliset verkko-toteutukset ja muut alueellisen toteuttamisen näkökulmat.

7.1 Toimintakulttuuri

Lukutaitokoulutuksen toimintakulttuuri tukee koulutuksen tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurilla tarkoitetaan yhteisön toimintatapoja, käyttäytymismalleja sekä arvoja ja periaatteita.

Toimintakulttuuri muodostuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta sekä työn organisoimisesta, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja sen kehittämisestä
- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta sekä
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä.

Lukutaitokoulutukselle ominaista on opiskelijoiden kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus. Lukutaitokoulutuksen toimintakulttuuri tukee opiskelijaa toimimaan rakentavasti kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisen yhteisön jäsenenä. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä yhteisön monimuotoisuuden tiedostamista, opetus- ja ohjaustyötä tekevien ja opiskelijoiden omien ennakkoluulojen ja -oletusten tiedostamista ja yhdenvertaisuutta tukeviin toimintatapoihin ja käytänteisiin sitoutumista.

Lukutaitokoulutuksessa keskeistä on kielitietoinen toimintakulttuuri. Se tarkoittaa arvostavaa asennetta ja kiinnostusta opiskelijoiden kieliä kohtaan, monikielisyyden

näkemistä resurssina sekä kielen ja lukutaidon merkityksen ymmärtämistä opetuksessa, oppimisessa ja vuorovaikutuksessa. Kielitietoinen toimintakulttuuri näkyy opetuksessa työtapoina, jotka vahvistavat opiskelijoiden tietorakenteita, tukevat eri tiedonalojen käsitteiden oppimista ja sanavaraston laajentamista sekä erilaisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien tarkastelua. Kielitietoista toimintakulttuuria edistää myös opiskelijoiden ja opetushenkilöstön osaamien kielten tarkoituksenmukaista hyödyntämistä opetuksessa ja ohjauksessa.

Monikielisyyden näkeminen resurssina tukee myös mediaatiota lukutaitokoulutuksessa. Mediaatio sisältää sekä viestien välittämistä että viestintätilanteen eri osapuolten tukemista heidän viestimiseksensä. Mediaatio on viestin ymmärrettävyyden muokkaamisen lisäksi myös oman ajattelun välittämistä toiselle osapuolelle ja näiden ajatusten edelleen kehittämistä yhdessä. Lukutaitokoulutuksessa mediaatio ei rajoitu vain kieleen, vaan se on myös kulttuuristen tulkintojen välittämistä.

Toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan jatkuvasti avoimessa, osallistavassa ja luottamuksellisessa vuorovaikutuksessa yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa.

7.2 Oppimisympäristöt ja työtavat

Lukutaitokoulutuksen oppimisympäristöt ja työtavat tukevat opiskelijan aikaisempiin kokemuksiin pohjautuvaa tiedon rakentumista ja auttavat häntä oppimaan ja käyttämään koulutuksen tavoitteiden saavuttamista edistäviä strategioita sekä kehittämään monilukutaitoaan. Opiskelutilojen ja -välineiden valinnalla mahdollistetaan monipuolisten opiskelumenetelmien ja työtapojen käyttö. Lukutaitokoulutuksen oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa huomioidaan opiskelijoiden vaihtelevat oppimis- ja opiskeluvalmiudet, digitaalisten laitteiden käyttötaidot ja opiskelijoilla käytössä olevat omat digitaaliset laitteet. Opiskelijoiden ohjautetaan tiedonhaun menetelmiin sekä ohjataan käyttämään digitaalisia laitteita ja palveluita, mikä voi mahdollistaa koulutuksen järjestämisen myös osittain verkko-opetuksena. Jos koulutusta järjestetään osittain verkko-opetuksena, koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia opiskelijoiden yhdenvertaisesta mahdollisuudesta osallistua opetukseen. Käytännössä tämä voi tarkoittaa opiskelijoiden digitaalisten opiskelutaitojen varmistamista sekä digitaalisten laitteiden ja riittävän käyttötuen tarjoamista opiskelijoille.

Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti koulutuksen järjestäjän oppimisympäristön ulkopuolisia autenttisia oppimisympäristöjä ja tätä kautta rohkaistaan opiskelijaa käyttämään opiskelukieltä omassa arjessaan. Myös verkko-oppimisympäristöihin tutustuminen yhdessä ja niiden hyödyntäminen voivat kannustaa opiskelijaa itseohjautuvuuteen, jonka avulla voidaan tukea myös opetuksen eriyttämistä. Opiskelijoita kannustetaan hyödyntämään koulutuksen ulkopuolisia kielenoppimismahdollisuuksia ja omia digitaalisia laitteitaan kielenoppimisen tukena.

Opetuksessa ja työtapojen valinnassa on tärkeää ottaa huomioon, että opiskelijoiden kyky opiskella itsenäisesti vaihtelee, ja he tarvitsevat eri tavoin eri vaiheissa oppimisprosessia ja opintoja opettajaa ja vertaisryhmää opiskelunsa ohjaajana. Varsinaisten opetussisältöjen ja opiskelutaitojen lisäksi harjoitellaan oppimisympäristöissä toimimista ja opiskeluun liittyviä käytänteitä. Harjoitusta voivat vaatia esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon edellyttämien motoristen taitojen opettelu, työtavat kuten pari- ja ryhmätyöskentely, työvälineistä huolehtiminen ja koulutuksen aikataulujen noudattaminen sekä tottuminen itseohjautuvuutta tukeviin opetusmenetelmiin ja työtapoihin.

Lukutaitokoulutuksessa käytetään kielitietoisia työtapoja. Opetus etenee ohjatusta yhteisestä työskentelystä kohti itsenäisempää opiskelua. Työtavat tukevat opetuksen funktionaalisuutta: opittavat asiat kytketään opiskelijan arkeen ja merkityksellisiin viestintätilanteisiin toiminnallisesti, vuorovaikutuksellisesti ja aktiivista osallistumista tuvien. Suullista kielitaitoa kehitetään ryhmässä paitsi simuloituissa, myös autenttisissa arjen vuorovaikutustilanteissa. Sanasto ja keskeiset rakenteet integroidaan vuorovaikutteisiin harjoituksiin.

Opetuksen eriyttäminen auttaa opiskelijaa tunnistamaan vahvuuksiaan ja hyödyntämään niitä opiskelussa sekä vahvistamaan taitoja, joiden avulla hän edistyy opinnoissaan ja saavuttaa tavoitteita. Eriyttäminen tukee sekä opinnoissaan nopeammin eteneviä opiskelijoita. Eriyttämisen pedagogiset ratkaisut voivat liittyä opetuksen sisältöihin, opetusmenetelmiin, oppimateriaaleihin, digitaalisiin ja muihin oppimisympäristöihin, tehtävien määrään sekä käytettävissä olevaan aikaan.

8 Ohjaus ja oppimisen tuki

Lukutaitokoulutuksessa ohjauksella tuetaan opiskelijoita siten, että heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet suoriutua koulutuksesta. Oppimisen tuki tarkoittaa opiskelijan yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaamista sekä yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja.

8.1 Ohjaus lukutaitokoulutuksessa

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus on prosessi, joka alkaa opiskelijan kohtaamisesta opintojen alkuvaiheessa, jatkuu koko opiskelun ajan ja päättyy opiskelun loppuvaiheen jatkosuunnitelmien tarkentamiseen. Ohjauksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelijoita opiskeluun, kehittää ja vahvistaa heidän opiskelutaitojaan sekä selkeyttää lukutaidon merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa toimimisen, jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Opiskelutaitoja kehittämällä opiskelija saa valmiuksia siirtyä eteenpäin seuraaviin koulutuksiin.

Koulutuksen alkuvaiheessa selvitetään opiskelijan osaamista, koulutustarpeita, opiskelun edellytyksiä, opiskelumotivaatiota ja kiinnostuksen kohteita haastatteluin ja testein. Ohjauksessa huomioidaan jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet.

Koulutuksen aikaisen ohjauksen avulla lisätään opiskelijan oppimisvalmiuksia, oppimaan oppimisen taitoja ja ymmärrystä omien valintojen ja toiminnan seurauksista. Samalla opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät.

Ohjauksessa otetaan huomioon opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä opintojen lisäksi myös arjen hallintaa sekä opiskelijan elämäntilanteeseen ja terveyteen liittyviä seikkoja. Mikäli koulutuksen alussa tai aikana havaitaan joitakin opiskelijan fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen tilanteeseen liittyviä haasteita, hänet ohjataan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sellaisen tuen piiriin, josta hän saa apua ja tukea. Opiskelija voidaan ohjata myös ennaltaehkäisevästi etsimään tukea ja apua, jotta mahdollinen koulutuksen keskeytyminen ja ongelmien kasaantuminen voidaan välttää.

Ohjauksessa korostuu opiskelijoiden motivaation sekä opiskelun tukeminen. Puutteelliset perustiedot ja -taidot voivat olla opiskelijalle sekä elämänhallintaa häiritsevä että itsetuntoa alentava tekijä. Motivaation säilyminen vaatii siksi sekä kielellisesti että tiedollisesti opiskelijan lähtötason huomioivaa opetusta ja ohjausta sekä syventymistä hänen opiskeluhistoriaansa. Ohjauksella tuetaan opiskelijan taitojen ja voimavarojen realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan koulutuksen aikana. Ohjauksen tehtävänä on myös lisätä opiskelijan hyvinvointia ja ehkäistä ennalta opintojen keskeyttämistä sekä edistää osallisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa.

Ohjausta eriytetään ottamalla huomioon opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet, kokemukset, kiinnostuksen kohteet, harrastukset, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Opiskelijoita opastetaan käyttämään ja hyödyntämään erilaisia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Ohjauksella vahvistetaan opiskelijoiden toimijuutta ja oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalintoja koskevassa päätöksenteossa.

Eri toimijoiden yhteistyö on keskeistä varsinkin opiskeluun kuuluvien siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjauksessa. Lukuaitokoulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä erityisesti tukeakseen tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla esimerkiksi työvoimaviranomaisten, kuntien, hyvinvointialueiden ja koulutuksen ja/tai koulutuksen järjestäjien kanssa.

Opiskelun loppuvaiheessa ohjauksessa keskitytään lisääntyvässä määrin jatko-ohjaukseen yhteistyössä työvoimaviranomaisen tai muun ohjaavan tahon kanssa. Tällöin keskitytään erityisesti opiskelijan kanssa tehtävän jatkosuunnitelman laadintaan. Opiskelun aikana opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmia on käsitelty muun muassa erilaisia ammatteja ja koulutusmahdollisuuksia pohdittaessa. Koulutuksen loppuvaiheessa ohjauksen tuloksena tulee jokaisella opiskelijalla olla konkreettiset jatkosuunnitelmat, joissa on eritelty lyhyen aikavälin tavoitteet ja kuvattu koulutus- ja/tai työllistymistavoitteet. Mikäli opiskelija ei iän tai muun syyn takia ole hakeutumassa koulutukseen tai

työelämään, tulisi hänen jatkosuunnitelmassaan kuvata, miten hän jatkossa edistää kielitaitoaan, kotoutumistaan ja yhteiskunnan jäseneksi kasvuaan.

8.2 Oppimisen tuki

Oppimisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan opiskelijan ja opetusryhmän erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet. Oppimisen tuella pyritään ehkäisemään ennalta oppimisen vaikeutumista, tukemaan opiskelijaa haasteellisten asioiden omaksumisessa ja ehkäisemään koulutuksen keskeyttämistä. Oppimisen tukea järjestetään opiskelijoille monipuolisesti, joustavasti ja vaihtoehtoisia menetelmiä hyödyntäen.

Oppimisen vaikeuksien tunnistaminen on keskeistä opetuksen suunnittelun ja annettavan tuen kannalta. Kielellisiä vaikeuksia puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain. Tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä esimerkiksi työvoimaviranomaisten, kuntien ja hyvinvointialueen kanssa.

8.3 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Jokaiselle lukutaitokoulutukseen osallistuvalla opiskelijalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Suunnitelman tavoitteena on tukea opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa ja kehittää hänen aktiivista toimijuuttaan. Suunnitelma auttaa opiskelijaa sitoutumaan opintoihin ja koulutukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Suunnitelma toimii myös opettajien työvälineenä opiskelijan ohjaamisessa ja opintopöytäsuunnittelussa. Suunnitelman avulla lukutaitokoulutuksen aikainen ohjaus tulee näkyväksi ja opiskelu tavoitteelliseksi.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tulee perustua lähtötason arvioinnissa saatuihin tietoihin opiskelijan valmiuksista sekä hänen omiin tavoitteisiinsa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehdessä huomioidaan opiskelijalle mahdollisesti kunnan työvoimaviranomaisessa tai kunnan kotoutumispalveluissa tehty osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelma.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta aloitetaan opiskelun alkuvaiheessa, ja siinä tarkennetaan opiskelijan henkilökohtaiset opiskelutavoitteet ja koulutuksen laajuus. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan yhdessä opiskelijan, koulutuksen järjestäjän ja tarvittaessa työvoimaviranomaisen edustajan kanssa. Opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman avulla pyritään kullekin opiskelijalle rakentamaan jo koulutuksen alkuvaiheessa sopivin opiskelumuoto ja -rytmi.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa pyritään tuomaan esiin opiskelijan vahvuudet ja tuen tarpeet sekä hänen kiinnostuksensa kohteet. Opiskelijan aikaisemmin hankittu osaaminen pyritään tekemään näkyväksi ja häntä tuetaan osaamisen sanoittamisessa. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen voi jatkossa tukea opiskelijan työllistymistä tai sopivan koulutusalan löytämistä.

Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan kirjataan opiskelijan

- yksilölliset tavoitteet ja sisällöt lukutaitokoulutuksessa
- ohjauksen ja tuen tarpeen kuvaus sekä ohjauksen ja tuen järjestäminen
- aiempi koulutus, työkokemus ja tiedot ammattitaidosta
- muut opiskeluun mahdollisesti vaikuttavat taustatekijät
- suomen tai ruotsin kielen taidon sekä luku- ja kirjoitustaidon kuvaus
- numeeristen ja matemaattisten taitojen kuvaus
- digitaalisten taitojen kuvaus
- opiskeluvalmiuksien kuvaus
- koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät suunnitelmat

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan säännöllisesti koko opiskelun ajan yhdessä opiskelijan kanssa esimerkiksi arviointikeskusteluissa. Suunnitelmaan tehdään tarvittaessa muutoksia esimerkiksi lisäämällä opiskelun tukea, mikäli opiskelijalla ilmenee oppimisen vaikeuksia, tai toisaalta ohjaamalla opiskelijaa seuraavaan koulutukseen, mikäli hänellä on valmiudet siihen. Ohjauksen ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman päivittämisen avulla pyritään osaltaan ehkäisemään tilanteita, joissa opiskelijan opinnot eivät etene, ja toisaalta tilanteita, joissa opiskelija jatkaa lukutaitokoulutuksessa, vaikka näennäisi jo valmiudet siirtyä muihin koulutuksiin tai palveluihin.

9. Arviointi lukutaitokoulutuksessa

Lukutaitokoulutuksessa arvioinnin tarkoituksena on tukea opiskelijaa muodostamaan käsitys omasta oppimisestaan antamalla hänelle palautetta opituista taidoista sekä tehdä näkyväksi, mitä taitoja hänen tulee vielä kehittää ja harjoitella. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arvioinnin tulee olla jatkuvaa, monipuolista ja kannustavaa, jolloin se edistää opiskelijan oppimista. Arvioinnin kokonaisuus muodostaa keskeisen osan opiskelijan oppimisprosessia, tukee hänen kotoutumistaan ja mahdollistaa tarkoituksenmukaisen jatkosuunnittelun lukutaitokoulutuksen jälkeen. Lukutaitokoulutuksen suorittamisesta ja saavutetusta osaamisesta tarvitaan arviointitietoa myös työvoimaviranomaisia varten.

9.1 Arviointi lukutaitokoulutuksen aikana

Arviointi on suunnitelmallinen prosessi, joka kestää koko koulutuksen ajan. Opiskelijan taitoja ja osaamista arvioidaan suhteessa koulutuksen tavoitteisiin ja opiskelijalle asetettuihin henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Arvioinnissa opiskelijan itse- ja vertaisarviointitaitoja vahvistetaan, jotta hän voi ottaa yhä enemmän vastuuta omasta oppimisestaan koulutuksen edetessä.

Lukutaitokoulutuksen arvioinnissa painottuu ohjaava ja kannustava palaute, jolla tuetaan opiskelijan oppimista, motivaatiota ja osallisuutta. Arvioinnissa keskeistä on rohkaiseva ilmapiiri, vuorovaikutteisuus, oikeudenmukaisuus ja eettisyys. Opiskelijan kaiken edistymisen näkyväksi tekeminen on tärkeää, jotta hän kokee onnistumista ja sitoutuu oppimiseensa.

Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia menetelmiä, jotta opiskelija voi mahdollisimman hyvin osoittaa osaamistaan ja ylläpitää opiskelumotivaatiotaan. Myös arvointipalautteen antamisessa on tärkeä käyttää monipuolisia menetelmiä siten, että opiskelija ymmärtää arvioinnin sisällön ja hänellä on mahdollisuus esittää siihen liittyviä kysymyksiä.

Koulutuksen aikainen arviointi tuottaa opettajalle tietoa myös opetuksen suunnittelua varten sekä auttaa häntä refleктоimaan opetusmenetelmien toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä havaitsemaan mahdollisia tuen tarpeita opiskelijoiden kielitaidon ja lukutaidon edistymisessä.

9.2 Arviointi lukutaitokoulutuksen päättyessä

Koulutuksen päättyessä opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin. Arviointi kohdistuu opiskelijan yleiseen edistymiseen ja monilukutaidon tavoitealueiden (ks. luku 10) saavuttamiseen. Tavoitealueet arvioidaan asteikolla välttävä, tyydyttävä, hyvä.

Lukutaitokoulutuksessa saavutetun kielitaidon seuraamista ja lukutaitokoulutuksen jälkeisiin koulutuksiin ohjaamista varten opiskelijalle annettavaan todistukseen merkitään tieto siitä, onko hän saavuttanut sellaisen lukutaidon, että hän voi siirtyä lukutaitoa edellyttäviin koulutuksiin tai muihin palveluihin.

Lukutaitokoulutuksen päätteeksi opettaja voi antaa arvion opiskelijan osaamisesta kielitaidon eri osa-alueilla (puhuminen, kirjoittaminen, luetun ymmärtäminen, kuullun ymmärtäminen) eurooppalaisen kielitaidon viitekehyksen Suomessa laaditun sovelluksen mukaisella taitotasoasteikolla (liite 3, Opetushallitus 2019). Arviointi suhteutetaan opiskelijan monilukutaidon tavoitealueille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Jos

opiskelija on saavuttanut jollakin kielitaidon osa-alueella vähintään taitotason A1.1, saavutettu taitotaso merkitään todistukseen.

Jos opiskelija on saavuttanut vähintään taitotason A1.1 kaikilla neljällä kielitaidon osa-alueella, koulutuksen päätteeksi annetaan lisäksi yleisarvio opiskelijan taitotasosta. Yleisarvio muodostetaan kielitaidon osa-alueiden taitotasojen keskiarvona, ja arvioinnissa voidaan tarvittaessa painottaa opiskelijan jatkosuunnitelmien kannalta keskeisiä kielitaidon osa-alueita. Yleisarviota ei merkitä todistukseen, vaan sitä käytetään koulutusten ja jatkosuositusten hallinnoinnin välineenä.

9.3 Lukutaitokoulutuksen päätteeksi annettava todistus

Lukutaitokoulutuksen päättyessä opiskelijalle annetaan todistus. Todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- koulutusorganisaation nimi sekä mahdollinen oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi, syntymäaika ja mahdollinen oppijanumero
- koulutuksen nimi, laajuus, alkamis- ja päättymispäivä sekä opiskelijan suorittaman koulutuksen laajuus (opintopisteiden määrä)
- tieto siitä, miten opiskelija on saavuttanut monilukutaidon tavoitteet eri tavoite-alueilla
- tieto siitä, onko opiskelija saavuttanut sellaisen lukutaidon, että hän voi siirtyä lukutaitoa edellyttävään koulutukseen
- opiskelijan saavuttama taitotasoasteikon mukainen kielitaitotaso kielen eri osa-alueilla
- todistuksen antamispäivä
- suositus seuraavaksi koulutukseksi ja mahdolliset huomiot opiskelijan tuen tarpeesta
- koulutuksen järjestäjän allekirjoitus tai sähköinen allekirjoitus
- tieto siitä, että lukutaitokoulutus on toteutettu Opetushallituksen laatimien lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti (Opetushallituksen määräys OPH-XX-2026).

Todistukseen voidaan lisäksi liittää arviointipalaute opiskelijan taitojen kehittymisestä (liite 2). Lisäksi koulutuksen järjestäjä toimittaa opiskelijalle ja työvoimaviranomaiselle jatkosuunnitelman, joka sisältää suosituksen opiskelijan seuraavasta koulutuksesta tai muusta palvelusta.

Jos opiskelija keskeyttää koulutuksen, hänelle annetaan todistus osallistumisesta lukutaitokoulutukseen. Osallistumistodistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- koulutusorganisaation nimi sekä mahdollinen oppilaitoksen nimi

- opiskelijan nimi, syntymäaika ja mahdollinen oppijanumero
- koulutuksen nimi, laajuus, alkamis- ja päättymispäivä sekä opiskelijan koulutuksessa oloaika
- tieto siitä, miten opiskelija on saavuttanut monilukutaidon tavoitteet eri tavoitealueilla, mikäli opiskelijan osaamista on arvioitu
- tieto siitä, onko opiskelija saavuttanut sellaisen lukutaidon, että hän voi siirtyä lukutaitoa edellyttävään koulutukseen, mikäli tätä on arvioitu
- opiskelijan saavuttama taitotasosteikon mukainen kielitaitotaso kielen eri osa-alueilla, mikäli tätä on arvioitu
- osallistumistodistuksen antamispäivä
- suositus seuraavaksi koulutukseksi ja mahdolliset huomiot opiskelijan tuen tarpeesta, mikäli suositus voidaan antaa
- koulutuksen järjestäjän allekirjoitus tai sähköinen allekirjoitus
- tieto siitä, että lukutaitokoulutus on toteutettu Opetushallituksen laatimien lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti (Opetushallituksen määräys OPH-XXX-2026).

Jos koulutuksen järjestäjä toteuttaa vain osan lukutaitokoulutuksen kokonaisuudesta, kuten esimerkiksi tietyn moduulin, ja opiskelija siirtyy toiselle koulutuksen järjestäjälle suorittamaan koulutuksen loppuun, hänelle annetaan todistus, johon merkitään samat tiedot kuin koko koulutuksen päätteeksi annettavaan todistukseen.

10 Lukutaitokoulutuksen tavoitteet ja sisällöt

Lukutaitokoulutuksen tavoitteena on opiskelijan monilukutaidon kehittyminen. Monilukutaito perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jolla tarkoitetaan perinteisten kirjoitettujen tekstien lisäksi kuvia, videoita, graafisia aineistoja, mainoksia, sosiaalista mediaa, digitaalisia sisältöjä ja tekoälyn avulla tuotettuja tekstejä. Näissä opetussuunnitelman perusteissa monilukutaito on jaettu seuraaviin tavoitealueisiin: vuorovaikutustilanteissa toimiminen, tekstien lukeminen ja tulkitseminen, kirjoittamisen tekniset taidot ja tekstien tuottaminen, digitaaliset taidot sekä numeeriset ja matemaattiset taidot.

Opetussuunnitelman perusteissa kuvataan monilukutaidon tavoitealueiden keskeiset tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt. Ne täsmennetään koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa. Eri tavoitealueiden sisällöt limittyvät toisiinsa ja tukevat toisiaan opetuksessa: Puhuminen ja kuunteleminen vuorovaikutustilanteissa luovat pohjan lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle. Tekstien lukeminen ja tuottaminen liittyvät toisiinsa ja tukevat toisiaan. Numeeristen ja matemaattisten sekä digitaalisten taitojen vahvistaminen tukevat opiskelijan kielenoppimista, vuorovaikutusta ja itsenäistä toimimista yhteiskunnassa.

Monilukutaito

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen ja mediaatio	
Tavoitteet	Sisällöt
Opiskelija	
osaa toimia arjen vuorovaikutustilanteissa ja käyttää niissä tarkoituksenmukaisia ilmaisuja	- harjoitellaan tervehtimistä ja esittäytymistä - harjoitellaan perustietojen kertomista itsestä ja omasta lähipiiristä sekä kulumisten vaihtoa - harjoitellaan arkielämään ja henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyviä lyhyitä sanoja, lauseita, kysymyksiä ja yksinkertaisia kehotuksia
osaa tunnistaa puheen pääajatuksien tuetuissa tilanteissa ja seurata yksinkertaisia keskusteluja	- harjoitellaan tavallisimpia fraaseja ja kohteliaita ilmaisuja - harjoitellaan yksinkertaisia keskusteluja
osaa työskennellä itsenäisesti, toimia opiskeluryhmässä ja osallistua yhteiseen työskentelyyn	- harjoitellaan opiskelussa tarvittavia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, kuten kuuntelemista, keskustelemista, avun pyytämistä ja antamista - harjoitellaan itsenäistä työskentelyä ja yhdessä työskentelyä pari- ja ryhmätehtävissä
osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	- harjoitellaan omien ajatusten ilmaisemista - harjoitellaan toimimista erilaisissa asiointi- ja palvelutilanteissa, kuten esimerkiksi kaupassa, terveydenhuollossa, viranomaispalveluissa sekä koulutukseen ja työelämään liittyvissä tilanteissa
osaa hyödyntää vuorovaikutustilanteissa erilaisia viestintävälineitä	- harjoitellaan digitaalista viestintää kuten puhelimessa asiointia, tekstiviestejä ja viestisovelluksia - harjoitellaan digitaalisten palveluiden käyttöä

	• opitaan turvallisen ja vastuullisen viestinnän perusteita
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	
Tavoitteet	Sisällöt
Opiskelija	
osaa tunnistaa ja tuottaa äänteitä, kirjaimia, tavuja ja sanoja	• harjoitellaan äänteiden ja kirjainten erottamista, tunnistamista ja tuottamista ja niiden välisen yhteyden ymmärtämistä • harjoitellaan äänteiden ja kirjainten yhdistäminen tavuiksi ja sanoiksi • harjoitellaan isojen ja pienten kirjainten erottamista • harjoitellaan käsitteitä kirjain, äänne, tavu, sana
osaa käyttää tavuttamista uuden sanan lukemisen apuna	• harjoitellaan jakamaan tuttuja sanoja tavuiksi ja äänteiksi • harjoitellaan käyttämään tavuttamista uuden sanan lukemisessa • harjoitellaan lukemaan sanoja vaihteittain hyödyntämällä toistoa ja uudelleenlukemista
osaa lukea sanoja, lauseita, virkkeitä ja lyhyitä tekstejä tutuista aiheista	• harjoitellaan lukusuuntaa ja vaihteitaista lukemista sana- ja lauseetasolta edeten • harjoitellaan lukemaan lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä kuvia, asiayhteyttä ja uudelleenlukemista hyödyntäen • harjoitellaan käsitteitä lause, virke, ja teksti
osaa löytää yksinkertaisesta tekstistä yksittäistä tietoa ja tunnistaa tavallisimpia arjen tekstejä	• harjoitellaan tunnistamaan yksinkertaisesta tekstistä yksittäinen tieto • harjoitellaan löytämään tekstistä numeerista tietoa, kuten puhelinnumeroita, hintoja, painoja ja mitayksiköitä

osaa lukea sanoja, lauseita ja lyhyitä tekstejä ymmärtäen niiden merkityksen	• harjoitellaan tekstin ymmärtämisen strategioita ja tulkinnan taitoja • harjoitellaan ymmärtämään lyhyitä kertovia, ohjaavia ja kantaa ottavia tekstejä • harjoitellaan käyttämään asiayhteyttä, aiheen tuntemusta ja uudelleenlukemista sekä kuvia luetun ymmärtämisen tukena
osaa käyttää tekstin ymmärtämisen tukena kuvia ja muita visuaalisia vihjeitä	• tutkitaan, mitä opetuksessa käytettävä kuva esittää ja mihin se viittaa todellisuudessa • tutustutaan tavallisimpiin logoihin, symboleihin, merkkeihin ja kyltteihin
Kirjoittamisen tekniset taidot ja tekstin tuottaminen	
Tavoitteet	Sisällöt
Opiskelija	
osaa tuottaa kirjaimia käsin ja digitaalisilla välineillä	• harjoitellaan käden hienomotoriikkaa, tarkoituksenmukaista kynäotetta, kirjoitussuuntaa sekä kirjainten muotojen hahmottamista • harjoitellaan kirjoittamista isoilla ja pienillä kirjaimilla sekä käsin että digitaalisilla välineillä
ymmärtää äänne-kirjainvastaavuuden periaatteen ja kehittää teknistä kirjoittamista	• harjoitellaan kirjainten, tavujen ja tuttujen sanojen kirjoittamista sanon, mallin ja jäljentämisen avulla
osaa kirjoittaa suomen tai ruotsin kielen keskeisiä äänne- ja kirjainyhteyksiä oikeinkirjoituksen perusteita	• harjoitellaan kuulemaan, erottamaan ja kirjoittamaan suomen tai ruotsin kielen tyypillisiä äännepiirteitä • harjoitellaan soveltamaan oikeinkirjoituksen perusteita omassa kirjoittamisessa
osaa kirjoittaa arjen tarpeisiin liittyviä sanoja, fraaseja ja lyhyitä viestejä	• harjoitellaan kirjoittamaan käytännöllisiä tekstejä, täyttämään henkilötietolomakkeita, kirjoittamaan nimikirjoitus

	• harjoitellaan tuottamaan lyhyitä viestejä ja kuvasta kirjoitettuja tekstejä
osaa hyödyntää kirjoittamista opiskelun, arjen asioinnin ja muistamisen tukena	• harjoitellaan opiskeluun liittyvää kirjoittamista • harjoitellaan kirjoittamaan tiedottavia viestejä, kalenterimerkintöjä ja muita arjen asiointiin liittyviä lyhyitä tekstejä
Digitaaliset taidot	
Tavoitteet	Sisällöt
Opiskelija	
osaa digitaalisten laitteiden, palveluiden ja oppimisympäristöjen käytön perusteet	• harjoitellaan kirjautumista laitteille ja palveluihin, laitteiden peruskäyttöä, profiilin luomista ja selaimen käyttöä • harjoitellaan digitaalisten palvelujen käyttöä arjen asioiden hoidossa ja opiskelussa, kotitehtävien tekemisessä ja palauttamisessa • tutustutaan vahvaan tunnistautumiseen (esim. pankkitunnukset)
osaa viestiä ja toimia vuorovaikutuksessa digitaalisissa ympäristöissä	• harjoitellaan tuottamaan yksinkertaisia viestejä ja käyttämään sähköpostia, viestisovelluksia ja videoyhteyksiä
osaa etsiä ja käyttää tietoa digitaalisista ympäristöistä	• harjoitellaan selaimen käyttöä tiedonhankinnassa ja tiedon etsimistä digitaalisista lähteistä • harjoitellaan käyttämään löydettyä tietoa omiin tarkoituksiin
osaa toimia turvallisesti ja vastuullisesti digitaalisissa ympäristöissä	• harjoitellaan omien tunnusten ja omien sekä muiden henkilötietojen suojaamista • harjoitellaan toimimaan turvallisesti ja vastuullisesti digitaalisissa palveluissa • opetellaan tunnistamaan huijausviestejä ja epäasiallista sisältöä

	sekä toimimaan niiden suhteen tarkoituksenmukaisesti
Numeeriset ja matemaattiset taidot	
Tavoitteet	Sisällöt
Opiskelija	
osaa tunnistaa ja käyttää lukusanoja, numeroita ja matematiikan perusmerkkejä arjen tilanteissa	- harjoitellaan lukukäsitteen ymmärtämistä sekä lukusanojen, numeroiden ja matematiikan perusmerkkien tunnistamista ja kirjoittamista - harjoitellaan niiden käyttöä (esimerkiksi puhelinnumerot, osoitteet ja aikataulut) - harjoitellaan ymmärtämään lukusanojen ja lukumäärien vastavuutta sekä lukujonoja
osaa käyttää lukuja peruslaskutoimituksissa ja hyödyntää peruslaskutoimituksia arjen tilanteissa	- tarkastellaan lukujen käyttöä (esimerkiksi hinnat, laskut, kuitit) - harjoitellaan hintavertailujen tekemistä - tutustutaan prosentin käsitteeseen, ja harjoitellaan prosenttien ymmärtämistä (esimerkiksi hinnoalennukset, tarjoukset) - harjoitellaan desimaali- ja murto-lukujen tunnistamista ja kymmenjärjestelmän periaatteen ymmärtämistä - harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua ja tutustutaan kerto- ja jakolaskun perusperiaatteisiin
osaa ilmaista lukujen avulla määrää, järjestystä ja vertailua, tunnistaa keskeisimpiä mittayksiköitä ja käyttää mittavälineitä	- harjoitellaan järjestyslukuja ja yleisimpien suureiden mittayksiköiden käyttöä - harjoitellaan lukumäärien ja ominaisuuksien vertailua lukujen ja mittayksiköiden avulla - harjoitellaan viivoittimen ja muiden mittavälineiden käyttöä

tunnistaa aikaan liittyviä käsitteitä ja käyttää niitä tarkoituksenmukaisesti	• harjoitellaan kellonaikojen, päivämäärien ja aukioloaikojen ilmaisemista ja ymmärtämistä
osaa tulkita ja käyttää numeroilla ilmaistua tietoa digitaalisessa asioinnissa ja arjen palveluissa	• harjoitellaan teknisten apuvälineiden kuten laskimen, älypuhelimien sovellusten, pankkiautomaatin ja verkkopankin käyttöä • harjoitellaan digitaalisen kalenterin käyttöä